

IFLA-ina Izjava o privatnosti u knjižnici

Uvod

Brz napredak tehnologije umnožio je veze knjižnica i informacijskih službi, njihovih korisnika i društva s privatnošću. Trgovačke internetske službe, uključujući i one koje pružaju knjižnične i informacijske usluge, prikupljaju opsežne podatke o korisnicima i njihovom ponašanju. Podatke o korisnicima mogu prodati i trećim osobama koje ih onda koriste pri pružanju, praćenju ili uskraćivanju usluga. Vlade i treće osobe, koristeći tehnologiju za identifikaciju i lociranje, mogu analizirati komuniciranje i aktivnosti knjižničnih korisnika, nadzirati ih ili nadzirati pristup prostoru, opremi ili uslugama.

Opsežno prikupljanje i korištenje podataka prijetnja je privatnosti pojedinaca korisnika, a ima i druge društvene i pravne posljedice. Kad su internetski korisnici svjesni opsežnog prikupljanja podataka i nadzora, počinju sami mijenjati ponašanje zbog straha od neočekivanih posljedica. Opsežno prikupljanje podataka tako može imati zastrašujući učinak na društvo, sužavajući pravo pojedinca na slobodan govor i slobodu izražavanja kao posljedica naslućene prijetnje. Ograničenje slobodnog govora i slobode izražavanja može ugroziti demokraciju i angažman građana u društvu.

Privatnost kao pravo

Slobodan pristup informacijama i sloboda izražavanja, kako ih navodi čl. 19 Opće deklaracije o ljudskim pravima, temeljni su pojmovi za knjižničarsku i informacijsku profesiju. Privatnost je prijeko potrebna da se osiguraju ta prava.

Privatnost je definirana kao ljudsko pravo u čl. 12 Opće deklaracije gdje stoji : „Nitko ne smije biti podvrgnut samovoljnom miješanju u privatni život, obitelj, dom ili dopisivanje, niti napadima na čast ili ugled“. Privatnost je prijeko potrebna da se omogući pristup informacijama i njihovo korištenje bez straha od posljedica. Elektronički nadzor, presretanje digitalne komunikacije i opsežno prikupljanje osobnih podataka negativno utječu na slobodu izražavanja i informiranja. Prepoznajući to Generalna je skupština Ujedinjenih naroda 2013. i 2014. usvojila rezolucije o „Pravu na privatnost u digitalnom vremenu“ i pozvala sve zemlje da "poštuju i štite pravo na privatnost uključivši i ono u digitalnoj komunikaciji“.

Privatnost u knjižnicama

Knjižnice i informacijske službe već tradicionalno drže do privatnosti korisnika i povjerljivosti. Ta su načela izražena u IFLA-inom Manifestu o internetu kao specifična izjava: „Knjižnice i informacijske službe ... nose odgovornost za ... nastojanje da osiguraju privatnost svojih korisnika i da izvori i službe koje koriste ostanu povjerljivi.“ IFLA-in Etički kodeks govori o poštovanju osobne privatnosti, zaštiti osobnih podataka i povjerljivosti kao bitnim načelima u odnosu između korisnika i knjižnice i informacijske službe.

Privatnost korisnika u knjižnicama sučeljena je s velikim izazovima. Posrednici koji knjižnicama pružaju trgovačke sadržaje i usluge mogu prikupljati podatke o aktivnostima, komuniciranju i poslovima korisnika ili uvjetovati pružanje sadržaja i usluga traženjem da knjižnice za uzvrat prikupljaju te podatke. Knjižnični sustavi u oblaku mogu prenositi i pohranjivati korisničke podatke izvan knjižnice. Kad knjižnice i informacijske službe pružaju usluge na mobilnim uređajima, mogu se prikupljati podaci o identitetu i mjestu, može se pratiti korištenje knjižnice ili informacijske službe, a podaci se mogu dijeliti i s trećim osobama.

Knjižnice i informacijske službe imaju priliku neovisno odlučivati o lokalnom sustavu i upravljanju podacima. Mogu neovisno odlučiti koje će osobne podatke o korisnicima prikupljati i razmotriti načela sigurnosti podataka, upravljanja podacima, njihove pohrane, dijeljenja i čuvanja. Mogu pregovarati s trgovačkim pružateljima usluga o osiguranju zaštite privatnosti korisnika, odbiti usluge koje prikupljaju preopsežne podatke ili ograničiti korištenje tehnologije koja bi mogla ugroziti privatnost korisnika. Međutim, mogućnosti knjižnice ili informacijske službe da utječe, uređuje ili stekne pouzdana saznanja o praksi prikupljanja podataka trgovaca ili državnih ustanova mogu biti ograničene.

Preporuke

Knjižnice i informacijske službe trebaju poštovati i unapređivati privatnost u praktičnom radu i na načelnoj razini.

Knjižnice i informacijske službe trebaju na lokalnoj, državnoj i međunarodnoj razini podržavati zagovaranje (npr. organizacija za ljudska prava ili organizacija za digitalna prava) zaštite osobne privatnosti, digitalnih prava i poticati knjižničare da razmišljaju o tim pitanjima.

Knjižnice i informacijske službe trebaju odbaciti elektronički nadzor i svako nezakonito praćenje i prikupljanje korisničkih osobnih podataka ili podataka o traženim informacijama koje bi ugrozilo privatnost korisnika i njihovo pravo da traže, primaju i prenose informacije. Moraju poduzeti mjere da ograniče prikupljanje osobnih informacija o korisnicima i uslugama koje koriste.

Iako se pristup države korisničkim podacima i nadzor nad podacima ne mogu potpuno izbjeći, knjižnice i informacijske službe trebaju osigurati da se uvid države u korisničke informacije ili komunikaciju temelji na zakonitim načelima i da bude opravdan i sukladan zakonitim ciljevima (npr. onima opisanim u „Međunarodnim načelima o primjeni ljudskih prava na nadzor nad komunikacijama“).

Kad knjižnice i informacijske službe pružaju pristup izvorima, uslugama ili tehnologiji koja može ugroziti privatnost korisnika, knjižnice trebaju osvijestiti korisnike o posljedicama i upoznati ih sa zaštitom podataka i privatnosti.

Knjižnice i informacijske službe trebaju pomoći korisnicima da odlučuju na temelju informacija, postupaju u skladu sa zakonskim propisima i procijene rizik u odnosu na korist kad komuniciraju na internetu i služe se internetskim uslugama.

Zaštita podataka i zaštita privatnosti trebaju biti uključene u poduku medijske i informacijske pismenosti knjižničnih korisnika i korisnika informacijskih službi. Poduka treba uključivati i korištenje alata za zaštitu privatnosti.

Obrazovanje knjižničara i drugih informacijskih stručnjaka treba uključivati načela i praksu zaštite podataka i privatnosti u umreženom okolišu.

Glavni odbor IFLA-e usvojio je dokument 14. kolovoza 2015.

Prev. A. Horvat